

Tożsamość w dobie globalizacji (raport z przeprowadzonego wśród studentów pochodzących z Polski i Zimbabwe badania z zastosowaniem Testu Dwudziestu Stwierdzeń Manforda Kuhna)

Streszczenie: Globalna rzeczywistość, a w szczególności rozbudowana sieć zależności ekonomicznych, politycznych a także strategicznych, szczególnie na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat doprowadziła do znaczącej konwersji modelu edukacyjnego. Wskutek zachodzących realnych zmian można zaobserwować całe kategorie społeczne, których życie, praca, a także nauka odrywają się zupełnie od konkretnego miejsca, a pojęcie „my” wykracza poza granice wspólnoty lokalnej. Pojawia się zatem pytanie o czynniki kształtujące „ja” w zmiennym, globalnym świecie XXI wieku.

Celem artykułu jest analiza porównawcza kategorii, w ramach których definiują się młodzi ludzie pochodzący z Polski i z Zimbabwe, i wyróżnienie dominujących elementów opisu koncepcji-siebie. Narzędziem badawczym jest *Test Dwudziestu Stwierdzeń* zaprojektowany przez interakcjonistę symbolicznego Manforda Kuhna. W interpretacji wyników testu zostanie zastosowany klucz kodyfikacyjny McPartlanda (1959).

Słowa kluczowe: tożsamość, *Test Dwudziestu Stwierdzeń*, mobilność, globalizacja, interakcjonizm symboliczny

Wprowadzenie

Zmieniające się trendy w gospodarce światowej, a w szczególności potrzeba rekrutowania pracowników niezależnie od narodowości, doprowadziły do konwersji modelu edukacyjnego (por. Kukła, 2009; Jedlińska, 2013; Myszka, 2015). Coraz więcej młodych ludzi poszukuje swoich szans nauki poza gra-

nicami ojczystego kraju, stąd też można zaobserwować wzmożone migracje edukacyjne celem podnoszenia jakości kształcenia poprzez rozwój współpracy różnych ośrodków naukowych (Padło, 2021; Mucha i Łuczaj, 2018; Łuczaj i Mucha, 2018). Migrujący studenci po zdobyciu nowej wiedzy i doświadczenia odważniej wkraczają na drogę rozwoju zawodowego, w wielu przypadkach ich potencjał stanowi impuls do wdrażania nowoczesnych rozwiązań i poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej rodzimych krajów. Jak wynika z danych OECD, w latach 1998–2018 liczba studentów międzynarodowych rosła średnio o 4,8% rocznie¹. W 2018 roku 5,6 mln studentów szkół wyższych na całym świecie przekroczyło granicę, aby studiować, czyli ponad dwa razy więcej niż w 2005². Choć należy spodziewać się, że dane z 2021 r. nie będą w tym względzie napawały optymizmem. Proces umiędzynarodowienia uczelni został na jakiś czas, do pewnego stopnia, zahamowany przez walkę z ogólnoświatową pandemią COVID-19. Jednakże ta niekorzystna sytuacja zmusiła z kolei uczelnie do poszukiwania nowych strategii i form współpracy międzynarodowej. W kontekście tym warto wspomnieć o programie Spina-ker, którego głównym celem jest rozwijanie współpracy międzynarodowej w dobie mobilności wirtualnej, poprzez tworzenie i realizację kursów, szkół letnich i zimowych, wspierających mobilność rzeczywistą, wirtualną i mieszaną (Povstyn, 2020). Słysząc głosy również tych, którzy uważają, iż model tradycyjnej nauki w murach uczelni minął już bezpowrotnie, a na horyzoncie wyłania się cyfrowy uniwersytet zanurzony w globalnej cyberprzestrzeni (Tomanek, 2021). Bez wątplenia tylko te szkoły wyższe, które będą potrafiły wykorzystać swoje dotychczasowe doświadczenia i wzmocnić je kreatywnymi, innowacyjnymi rozwiązaniami, utrzymają swoją pozycję na polskim, europejskim i światowym rynku edukacyjnym (Wobalis, 2017).

Chciałabym jednak przyjrzeć się aspektom związanym z mobilnością studentów w przedpandemicznej, naznaczonej zmiennością globalnej rzeczywistości. Rzeczywistości, w której społeczności ludzkie są coraz mocniej powiązane rozbudowaną siecią zależności ekonomicznych, politycznych, strategicznych, a także edukacyjnych. Roland Robertson (1992) słusznie zauważa, że globalizacja sprzyja także postępującej homogenizacji świata społecznego, czyniąc go „jednym” (zob. także Jacobs, 2021). Wskutek zachodzą-

¹ https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page226 (20.05.2021).

² https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page226 (20.05.2021).

cych realnych zmian można zaobserwować całe kategorie społeczne, których życie, praca, a także nauka odrywają się zupełnie od konkretnego miejsca, a pojęcie „my” wykracza poza granice wspólnoty lokalnej (Szczepański i Śliz, 2015). Pojawia się zatem pytanie o czynniki kształtujące „ja” w zmiennym, globalnym świecie XXI wieku (Prinz, 2019). W ramach jakich kategorii definiują się młodzi ludzie pochodzący z odmiennych kręgów kulturowych? Które elementy koncepcji-siebie stają się dominujące, a które przesuwają się na dalszy plan? Odpowiedzi na te pytania będą poszukiwać za pomocą *Testu Dwudziestu Stwierzeń*, narzędzia badawczego zaprojektowanego w 1954 roku przez interakcjonistę symbolicznego Manforda Kuhna. Poza horyzontem zagadnień poruszanych w tym artykule pozostaje przyporządkowanie krajów, z których pochodzą respondenci, odpowiednim kręgom kulturowym. Zdaje sobie sprawę z ograniczeń, jakie to nakłada na sposób prowadzenia analizy, niemniej jednak trudno byłoby w artykule (a nie w książce) scharakteryzować specyfikę kręgów kulturowych badanych studentów w sposób wyczerpujący, a przede wszystkim przedstawić znaczące dla interpretacji wyników badań różnice. Wnioski z *Testu Dwudziestu Stwierzeń* opracowano, odwołując się do surowych danych, pozostawiając na uboczu interpretacyjne spekulacje.

Założenia metodologiczne badań własnych

Za prekursora koncepcji interakcjonizmu symbolicznego uważa się G. Herberta Meada, psychologa społecznego, związanego z uniwersytetem w Chicago (Szacki, 2002, s. 579; Krzysiński, 1986, s. 15). Dla Meada głównym przedmiotem badań stał się stosunek jednostki i zbiorowości, przy czym uważał, iż nie ma jednostki poza procesami interakcji i komunikacji rozgrywającymi się w społeczeństwie. To ludzie jako uczestnicy interakcji konstruują rzeczywistość społeczną i stają się szczególnymi aktorami społecznymi w działaniu ukierunkowanym na innych. Społeczeństwo zaś składa się z sieci aktów interakcji i komunikacji jednostek. Procesy te przebiegają za pomocą gestów i języka, a więc opierają się o wspólne, rozpoznawane i interpretowane symbole. Uczestnicy interakcji nieustannie dopasowują do siebie wzajemne działania, odczytując symboliczne przekazy otrzymywane od partnera. Warunkiem niezbędnym do zajścia interakcji jest wspólnota języka symbolicznego, jakim operują. Trzeba pamiętać, iż po śmierci Meada ukształtowały się dwa nurty interakcjonizmu symbolicznego,

Dla przedstawicieli szkoły Iowa, istotnej z punktu widzenia niniejszej analizy, tożsamość indywidualna była zbiorem autodefinicji konstruowanych na

podstawie świadomego obrazu tego, jak inni postrzegają daną jednostkę. Zbiór tych autodeskrypcji stanowił koncepcję-siebie człowieka, miała ona charakter trwały i była podstawą podejmowanych przez niego działań. Najogólniej mówiąc, tożsamość to odpowiedź na pytanie: „kim jestem?”, to „oszacowanie nas przez nas samych i innych” (Strauss, 1969, s. 9). Poznanie koncepcji-siebie osoby pozwala na przewidywanie jej aktywności w procesach interakcyjnych. Dlatego też badanie tożsamości jednostki odnosi się do pozyskiwania informacji na temat, jak jednostki definiują czy charakteryzują same siebie, oraz na poszukiwaniu społecznych źródeł tych definicji w postaci typów innego czy innych, kształtujących owe tożsamości. Jak słusznie zauważa Zbigniew Bokszański (1989, s. 93): „(...) określone elementy koncepcji-siebie dają się powiązać w sposób nieomal przyczynowy z wyodrębnionymi klasami »innych«. Jaźń jednostki przypomina w konsekwencji konglomerat różnych jej atrybutów wywiedzionych na zasadzie odzwierciedleń z bezpośredniego otoczenia społecznego. Badanie zaś być musi skoncentrowane na rozpoznawaniu par: atrybut koncepcji-siebie, »inny« z repertuaru »aktualnych innych«, gdyż ma doprowadzić do odtworzenia całości koncepcji-siebie”.

Projektowanie narzędzia badającego koncepcję-siebie jednostki wyznaczała następująca teza: „Ogólnie biorąc każda technika tak pomyślana, aby skłonić respondenta do odpowiedzi dostarczających informacji o tym, jak widzi on swoje charakterystyczne sposoby oddziaływania na siebie oraz odczuwania i oceniania siebie jako obiektu społecznego, powinna dostarczyć odpowiedzi, które są operacyjnie definiowalne jako jego koncepcja-siebie” (Kuhn, 1969, s. 630). *Test Dwudziestu Stwierdzeń* opracowany przez Manfreda Kuhna (1954) polegał na wręczeniu respondentowi kartki papieru z następującą instrukcją: „Poniżej znajduje się dwadzieścia ponumerowanych miejsc. Proszę zapisać dwadzieścia odpowiedzi na proste pytanie: »Kim jestem?« we wskazanych miejscach. Proszę dać po prostu dwadzieścia różnych odpowiedzi na to pytanie, pamiętając, żeby była to odpowiedź taka, jaką daje się samemu sobie. Odpowiedzi proszę zapisywać w takiej kolejności, w jakiej pojawiają się w Pana(i) myślach. Wszystkie odpowiedzi są równie logiczne i ważne. A więc proszę zacząć, bowiem czas jest ograniczony” (Kuhn i McPartland, s. 68–76). W interpretacji testu niezbędne było zastosowanie klucza kodyfikacyjnego McPartlanda (1959), zgodnie z którym w organizacji koncepcji-siebie jednostki można wyróżnić cztery „ramy odniesienia” (Bokszański, 1989, s. 102):

- 1) kategorie mieszczące się w obszarze właściwości fizycznych jednostki oraz czasu i przestrzeni (np. wiek, wzrost)

- 2) kategorie wskazujące na uwikłanie w konkretne grupy społeczne (np. ojciec)
- 3) kategorie obejmujące właściwości podmiotu jako uczestnika aktów interakcji (bez wyraźnego odnoszenia do struktur społecznych, np. jestem zawsze zadowolony, lubię piłkę nożną)
- 4) kategorie opisu siebie, które nie odwołują się do egzystencji fizycznej, struktury społecznej lub interakcji społecznej (jestem dzieckiem Boga, szukam pracy).

Autor oczekiwał, że każdy z respondentów będzie odwoływał się wyraźnie częściej do jednej z takich „ram odniesienia”, będzie więc można charakteryzować go poprzez tę dominantę.

Badanie

Test Dwudziestu Stwierzeń został przeprowadzony w dwóch grupach w czerwcu 2018 r. Pierwsza z nich obejmowała 30 osób z Zimbabwe w wieku 20–25 lat. Przyjechali oni do Polski celem podjęcia nauki na kierunkach biznesowych w Wyższej Szkole Bankowej w Chorzowie i uzyskania tytułu licencjata. Drugą grupę tworzyli studenci Politechniki Śląskiej kierunku filologia angielska, specjalność język angielski w biznesie.

W obydwu grupach *Test Dwudziestu Stwierzeń* został zrealizowany w języku angielskim (grupy charakteryzowały się podobnym stopniem znajomości języka angielskiego). Badanie odbyło się stacjonarnie w niewielkim odstępie czasowym (ok. jednego tygodnia). Miejscem przeprowadzenia ankiety wśród studentów zagranicznych był budynek wydziału zamiejscowego Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu (Chorzów), a grupa studentów polskich została poproszona o wypełnienie formularza ankietowego w budynku Instytutu Badań nad Edukacją i Komunikacją Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Na wstępie zwrócono się do badanych, wyjaśniając cel wypełnienia ankiety. Omówiono także procedurę jej przebiegu. Zapewniono respondentów o zachowaniu poufności i anonimowości udzielanych odpowiedzi, a także poproszono o wyrażenie zgody na udział w badaniu.

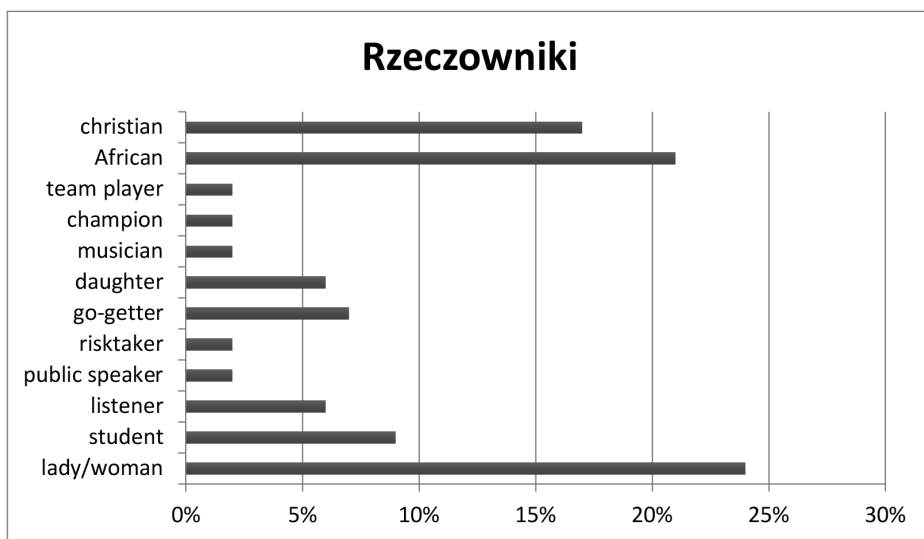
Analiza składała się z dwóch etapów: na początku utworzono listy frekwencyjne, czyli zestawienie częstości występowania poszczególnych słów (przymiotników, rzeczowników), następnie zweryfikowano uzyskane odpowiedzi z wykorzystaniem kodów interpretacyjnych („ram odniesienia” McPartlanda). Badanie miało charakter porównawczy.

Wyniki

STUDENCI Z ZIMBABWE

Dane zawarte na wykresie 1 przedstawiają 12 najczęściej wymienianych rzeczowników (christian – chrześcijanin, African – Afrykańczyk, team player – gracz zespołowy, champion – zwycięzca, musician – muzyk, daughter – córka, go getter – przebojowa osoba, risktaker – ryzykant, public speaker – mówca, listener – słuchacz, student – student/studentka, lady/woman – kobieta).

Wykres 1. Występowanie słów kluczy w odpowiedzi na pytanie: „Kim jesteś?": **rzeczowniki**

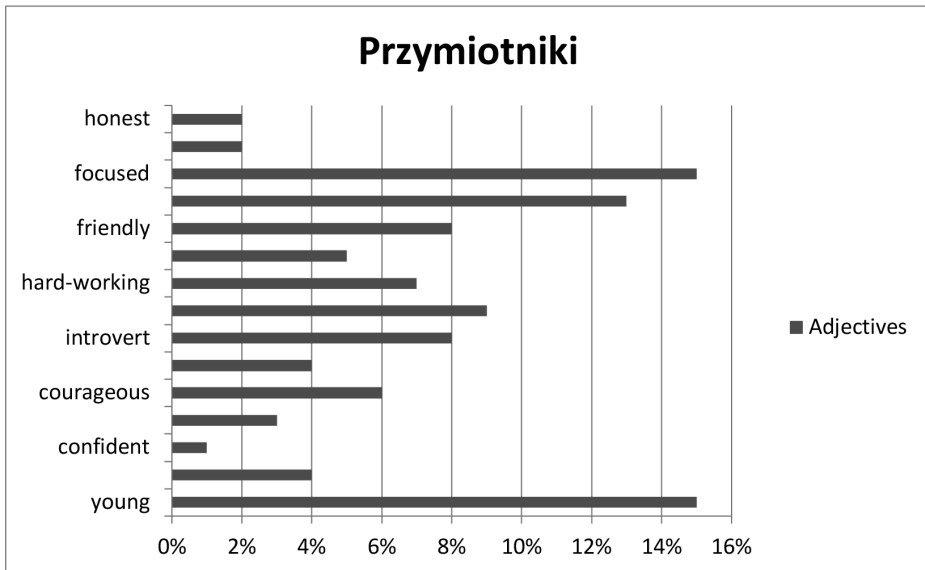

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

Badani studenci najczęściej określali się przez płeć (36%). Jednakże warto zauważyć, że dotyczy to wyłącznie kobiet. W próbie uczestniczyło 20 kobiet i 10 mężczyzn, lecz w żadnej ankiecie nie pojawiła się fraza: jestem *mężczyzną*. Na drugim miejscu znalazło się słowo *African*, uzyskując 21% we wszystkich odpowiedziach. Zaś trzecie miejsce, jeśli chodzi o częstotliwość występowania, zajmuje wyraz *christian* (11%) odnoszący się do wyznawanej wiary. Rzeczownik *go-getter* oznaczający osobę, która uzyskuje to, o co walczy, stanowi 7% we wszystkich ankietach. Kolejno pojawiły się rzeczowniki

określające relacje rodzinne, np. *córka/syn* 6%, zaś ostatnią grupę tworzą sformułowania: *team player, champion, musician, risk taker, public speaker* z 2% wynikiem.

Wykres 2. Występowanie słów kluczy w odpowiedzi na pytanie: „Kim jesteś?": **przymiotniki**

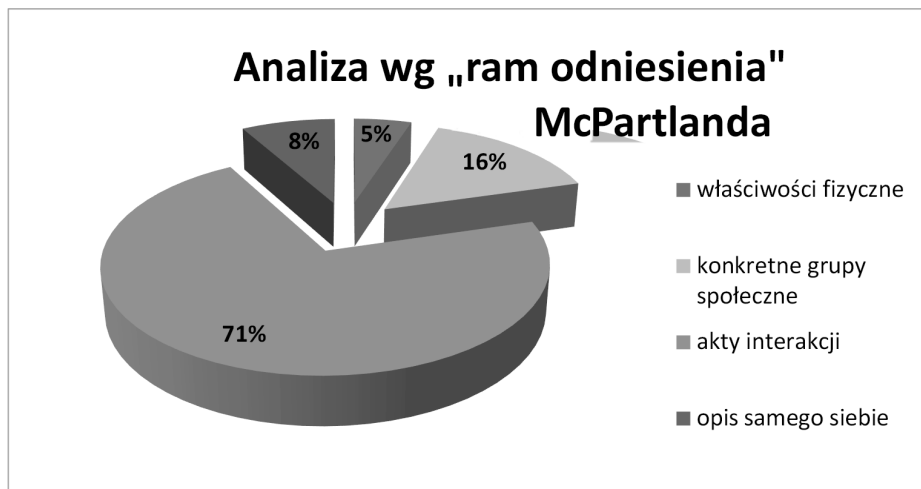
Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

Dane przedstawiają 15 najczęściej wymienianych przymiotników (*honest* – uczciwy, *dedicated* – oddany, zaangażowany, *focused* – skupiony, *determined* – zdecydowany, *friendly* – przyjazny, *independent* – niezależny, *hard-working* – pracowity, *good* – dobry, życzliwy, *introvert* – introwertyczny, *intelligent* – inteligentny, *courageous* – odważny, *ambitious* – ambitny, *confident* – pewny, *emotional* – emocjonalny, *young* – młody).

Przymiotniki *young* oraz *focused* dominują, jeśli chodzi o częstotliwość występowania (15%). Z jednej strony popularność wyrazu *focused* (skupiony, skoncentrowany) może dziwić szczególnie wśród młodych osób, które często cechuje roztargnienie, rozkojarzenie, lecz z drugiej strony wynik ten może wskazywać na dojrzałość respondentów. 13% uczestników ankiety w autodeskrypcji określiło się, wykorzystując słowo *determined*, które z kolei jest atrybutem silnej osobowości. Trzecie miejsce należy do *good* (9%), a zaraz

za nim znajdują się przymiotniki *introvert* oraz *friendly* (8%). Na czwartej pozycji znalazł się przymiotnik *hard working*, uzyskując 7%. Kolejną konfigurację tworzą określenia nacechowane pozytywnie odnoszące się do osobowości: *courageous* (6%), *independent* (5%), *intelligent* (4%) oraz *emotional* (4%). Ostatnie miejsce zajmują wyrazy: *ambitious* (3%) *honest* (2%) oraz *confident* (1%).

Wykres 3. Ramy odniesienia McPartlanda – studenci z Zimbabwe

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

5% – właściwości fizyczne, 8% opis samego siebie, 16% konkretne grupy społeczne, 71% akty interakcji.

W drugim etapie wykorzystano „ramy odniesienia” McPartlanda w celu uporządkowania uzyskanych odpowiedzi. Badani studenci aż 341 razy (71%) definiowali siebie jako uczestników aktów interakcji (np. *jestem kimś, kto szybko panikuje; nie jestem samotna/ny; jestem kibicem*). Kolejną, najczęściej występującą kategorią kodową okazało się zaangażowanie w konkretną grupę społeczną, które pojawiło się 74 razy (np. *jestem synem/córką; studentem* – 16%). W ankietach 39 razy (8%) wystąpiło odwołanie do kategorii opisu samego siebie, lecz nie odnoszące się do cech wyglądu fizycznego (np. *jestem człowiekiem wiary; jestem myślicielem*). 5% badanych w autodeskrypcji odwołało się do elementów właściwości fizycznych.

STUDENCI Z POLSKI

Uczestnicy badań ankietowych najczęściej określali się poprzez odwołanie do konkretnej grupy społecznej, rzeczownik *syn/córka* stanowi (20%) wybieranych odpowiedzi, co wskazuje na silne więzi rodzinne (por. wykres 4).

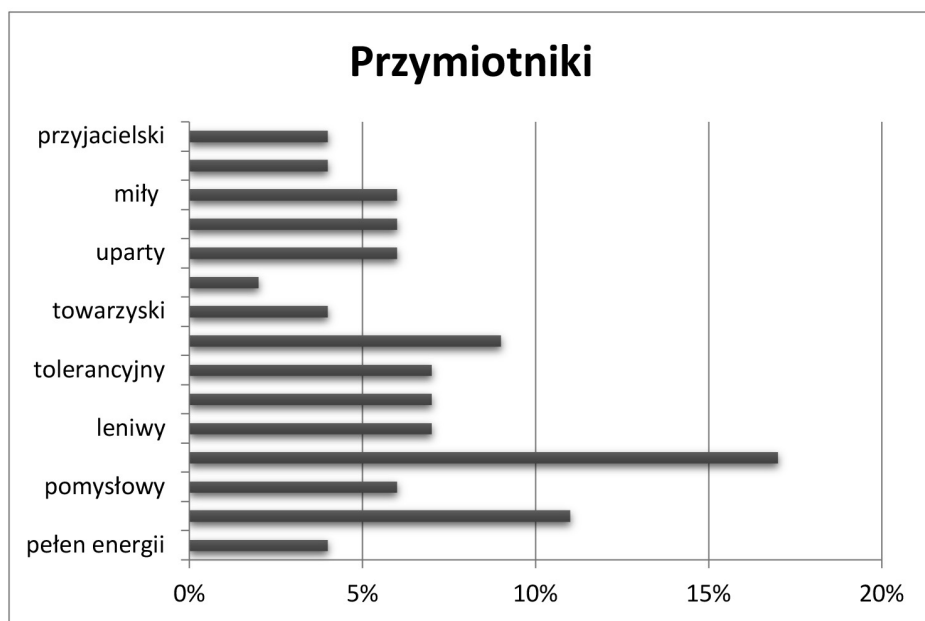
Wykres 4. Występowanie słów kluczy w odpowiedzi na pytanie: „Kim jesteś?": **rzeczowniki**

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

Na drugim miejscu, jeśli chodzi o częstotliwość występowania, znajduje się słowo *student* (22%). W uzyskanych wynikach trzecie miejsce zajmuje wyraz *kobieta* stanowiący 8%, choć pojawiło się również słowo *mężczyzna* (inaczej niż w przypadku respondentów z Zimbabwe) i uzyskało 5% częstości użycia wśród innych elementów autocharakterystyki. 6% badanych opisało się jako Polak, a 5% zadeklarowało przynależność do Ślązaków. Na tym samym poziomie 5% znalazły się rzeczowniki: *kierowca*, *człowiek*, *podróżnik*, a także słowo *chrześcijanin* odwołujące się do wyznawanej wiary. Ostatnią pozycję zajmują słowa *czytelnik* i *twórca* (3%).

Wykres 5. Występowanie słów kluczy w odpowiedzi na pytanie: „Kim jesteś?": **przymiotniki**

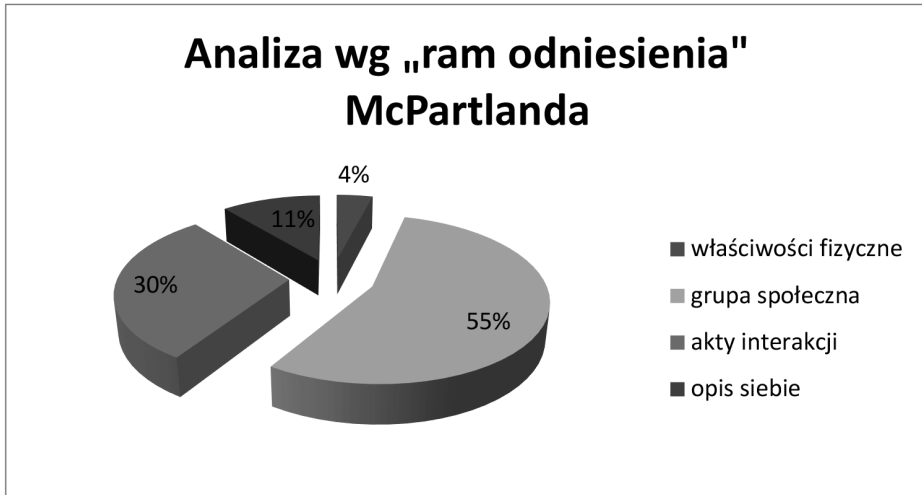

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

W odpowiedziach studentów z Polski dominuje przymiotnik *pracowity*, stanowi 17% wszystkich wyborów. Co ciekawe, wyraz ten nie pojawił się ani razu w ankietach studentów z Zimbabwe. Na drugim miejscu znalazło się określenie *ambitny*, uzyskując 11%. Następne miejsce trzecie zajmuje przymiotnik *uczuciowy* – 9%.

W kolejnym etapie analizy wykorzystano „ramy odniesienia” McPartlanda w celu uszeregowania uzyskanych wyników. I tak 257 razy (55%) w autodekrypcji respondentów pojawiła się kategoria odnosząca się do konkretnych grup społecznych. Na kolejnym miejscu, jeśli chodzi o intensywność wyboru, znalazło się odniesienie do aktów interakcji 141 razy, co daje 30%. Zaś 50 razy respondenci w opisie odwoływali się do kategorii opisu samego siebie, lecz nie odnoszących się do cech wyglądu fizycznego (11%). Ostatnim elementem autocharakterystyki, który wystąpił 18 razy (4%), były określenia związane z wyglądem fizycznym.

Wykres 6. Ramy odniesienia McPartlanda – studenci z Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych wyników badań.

4% właściwości fizyczne, 11% opis siebie, 30% akty interakcji, 55% grupa społeczna.

Wnioski

Studenci z Polski, odpowiadając na pytanie: „kim jesteś”, wyraźnie w pierwszej kolejności definiują siebie poprzez pełnione role społeczne (np. *jestem córką/synem, studentem*). Inną prawidłowość zaobserwowano wśród respondentów z Zimbabwe, dla nich dominującym układem odniesienia stało się uczestnictwo w interakcjach. Dla młodych ludzi z Zimbabwe przynależność do grupy społecznej nie jest tak ważna jak dla Polaków. Z kolei w ankietach studentów polskich drugie miejsce uzyskało uwikłanie jednostki w akty interakcji. Zarówno w grupie europejskiej, jak i afrykańskiej następnym elementem autocharakterystyki stanowi opis samego siebie. Ostatnią kategorią w obydwu grupach jest odniesienie do właściwości fizycznych.

Ponadto respondenci z Zimbabwe w autodeskrypcji najczęściej określają się przez płeć, lecz trzeba podkreślić, że dotyczy to przede wszystkim kobiet. Natomiast w ankietach grupy polskiej dominuje odwołanie się do relacji rodzinnych. Kategoria związana z narodowością występuje u Polaków na miejscu czwartym, zaś u studentów z Zimbabwe na miejscu drugim. Co ciekawe, uczestnicy ankiety z Polski również określają się przez płeć (druga pozycja), ale i w tym przypadku dotyczy to zwłaszcza kobiet.

Analiza porównawcza wyników pozwala na wyróżnienie dwóch zasadniczych sposobów definiowania siebie. Wyraźnie widoczny jest model związany z więziami społecznymi (studenci z Polski, występują tu określenia takie jak np. *jestem córką/synem, studentem, chrześcijaninem, graczem*) oraz drugi zdominowany przez uwikłania jednostki w akty interakcji (studenci z Zimbabwe, występują tu określenia takie jak np. *I am determined, focused*). Przyjmując założenie, zgodnie z którym TST ujawnia wiedzę osoby badanej o samej sobie stanowiącą podstawę jej planów i działań, stwierdzić należy, że dla Polaków silniejsze są właściwości wyznaczające ich funkcjonowanie w obrębie grup społecznych, zaś dla studentów z Zimbabwe dominantą stają się właściwości podmiotu jako uczestnika interakcji. Rozpatrując dwupoziomową złożoność autoidentyfikacji, można zauważyć, że dla Polaków intensywniejsza staje się tożsamość społeczna, zaś dla studentów z Zimbabwe tożsamość indywidualna.

Bibliografia

- Bokszański, Z. 1989. *Tożsamość, interakcja, grupa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jacobs, E. 2022. The homogenizing and diversifying effects of migration policy in the internationalization of higher education. *Higher Education*. **83**, ss. 339–355.
- Jedlińska, R. 2013. Rynek edukacji na tle procesu globalizacji. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*. **105**, Europejska przestrzeń komunikacji elektronicznej. T. 2, ss. 631–641.
- Krzymiński, I. 1986. *Symboliczny interakcjonizm i socjologia*. Warszawa: PWN.
- Kuhn, M. 1964. Self. In: Gould J. and Kolb, W. L. eds. *A Dictionary of the Social Sciences*. New York: The Free Press, p. 629.
- Kuhn, M., McPartland, T. 1954. An empirical investigation of self attributes. *American Sociological Review*. **19**, ss. 68–76.
- Kukła, D. 2009. Edukacja i rynek pracy w dobie globalizacji. *Pedagogika. Studia i Rozprawy*. **18**, ss. 59–72.
- Łuczaj, K. i Mucha, J. 2018. Why to employ foreign academics in Poland? Perspective of heads of university research teams. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*. **3** (169), ss. 185–204.
- McPartland, T. 1959. Manual for the Twenty Statements Problem (Revised). Kansas City. cyt. za Spitzer S., Couch C. and Stratton J., *The Assessment of the Self*. Iowa City: Sernoll Inc, s. 15.

- Mucha, J. i Łuczaj, K. 2018. Some Remarks on Academic Migration. Introduction. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*. **1** (163), ss. 259–283.
- Myszka, L. 2015. Refleksje o edukacji w dobie przemian globalizacyjnych. *Kultura-Społeczeństwo-Edukacja*. **1** (7), ss. 75–89.
- Padło, T. 2021. Differentiation of Preferences Regarding the Places of Studying, Their Changes and Relationships with Mobility Decisions of the European Youth. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*. **3** (181), ss. 237–251.
- Povstyn, O. 2020. Pandemia jako zagrożenie dla mobilności akademickiej czy szansa na nowe spojrzenie i przededefiniowanie działań. *Youth in Central and Eastern Europe*. **7** (11), ss. 61–69.
- Prinz, A. 2019. Migration, cultural identity and diasporas an identity economics approach. *IZA Journal of Development and Migration*. **10** (1), ss. 2–20.
- Robertson, R. 1992. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Robertson, R. 1992. Globality, global culture, and images of world order. In: Haferkamp, H. and Smelser, N.J. eds. *Social Change and Modernity*. Berkeley: California University Press, pp. 395–411.
- Strauss, A. 1969. *Mirrors and Masks*. Mill Valley: The Sociological Press.
- Szacki, J. 2005. *Historia myśli socjologicznej. Wydanie nowe*. Warszawa: PWN.
- Szczeptański, M.S. i Śliz, A. (2015). Tożsamość w świecie na rozdrożu. W: Libor, G., Wódcz, J. red. *Niedokończone tożsamości społeczne: szkice socjologiczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, ss. 79–96.
- Wobalis, M. 2017. W stronę cyfrowej dydaktyki akademickiej XXI wieku. Próba rozpoznania. *Scripta Neophilologica Posnaniensia*. **17**, ss. 435–454.

Netografia

- https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page226 (20.05.2021).
- https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page226 (20.05.2021).
- Wywiad z prof. Robertem Tomankiem, rektorem UE w Katowicach: Cyfrowa przyszłość Uniwersytetów. „Rzeczpospolita” z 13.05.2021, <https://www.rp.pl/Opinie/200519923-Cyfrowa-przyszlosc-uniwersytetow.html> (17.02.2022).

Identity in the age of globalisation (a report on Manford Kuhn's *Twenty Statements Test* taken by the students from Poland and Zimbabwe)

Abstract: The global reality, and in particular the extensive network of economic, political and also strategic interdependencies, especially over the past several years, has led to a significant conversion of the educational model. As a result of the real changes taking place, whole social categories can be observed, whose life, work and also study are completely uprooted from a specific place and the concept of “we” goes beyond the borders of the local community. This raises the question of the factors that shape the “self” in the changing global world of the 21st century. The aim of this article is to compare the categories within which young people from Poland and Zimbabwe define themselves and to identify the dominant elements of a description of the “self” concept. The research tool is the *Twenty Statements Test* designed by the symbolic interactionist Manford Kuhn. McPartland's (1959) codification key is used to interpret the test results.

Keywords: identity, *Twenty Statements Test*, mobility, globalisation, symbolic interactionism

Translated by Maria Banaś